

การศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยาของการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ.2441 ถึง พ.ศ.2549

นายประทีป ฉัตรสุภาวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2551
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF EDUCATION FOR MUSLIM
THAIS IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES
DURING B.E.2441 - 2549

Mr. Pratheep Chatsuphang

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Educational Policy, Management, and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

510566

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยาของการศึกษาของชาวไทย
มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ.2441 ถึง
พ.ศ.2549

โดย

นายประทีป ฉัตรสุภาวงศ์

สาขาวิชา

พัฒนศึกษา

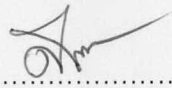
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

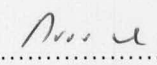
รองศาสตราจารย์ ดร.อารง สุทธาศาสน์

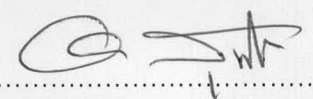
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

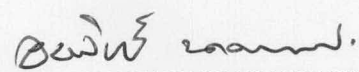

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

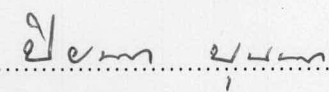
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.อารง สุทธาศาสน์)

..... กรรมการ
(ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุนนาค)

ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์ : การศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยาของการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ.2441 ถึง พ.ศ.2549. (A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF EDUCATION FOR MUSLIM THAIS IN THE THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES DURING B.E.2441 - 2549) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.กวรรณิการ์ สัจกุล, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ.ดร.อารง สุทธาศาสน์, 491 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์การศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบศตวรรษ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และโดยวิธีการทางปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Approach) อาศัยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่จัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 7 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 7 คน

จากการวิจัยเอกสาร พบว่า พัฒนาการการจัดการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อน พ.ศ.2441 ตั้งอยู่บนหลักของศาสนาอิสลาม โดยมีแนวคิดแบบอนุรักษนิยม ในระหว่าง พ.ศ. 2441 ถึง 2549 การศึกษาของชาติได้พัฒนาการไปตามบริบททางสังคม พื้นฐานแนวคิดการจัดการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ดำรงไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อันมีความสัมพันธ์กับหลักศาสนาอิสลามที่ชุมชนในท้องถิ่นหวงแหน จากการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยา พบว่า การศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ คือ การจัดการศึกษาที่ไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม และไม่ทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น อาศัยการบูรณาการความรู้สามัญและด้านอาชีพ บนฐานคิดและความเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม ในบริบทการศึกษาของชาติที่เอื้อต่อการพัฒนา และส่งเสริมให้ชุมชนได้จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ การเสริมสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริงให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรัฐต้องดำเนินการบนพื้นฐานของความเข้าใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้การกำหนดยุทธศาสตร์ โครงสร้าง รูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตร ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่น สอดคล้องกับการจัดการศึกษาของชาติ และเสริมสร้างให้มีความเป็นเอกภาพอย่างแท้จริง

ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา พัฒนาศึกษา.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา 2551.....ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

4784613327 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS : PHENOMENOLOGICAL APPROACH / EDUCATION FOR MUSLIM THAIS / THREE SOUTHERN BORDER PROVINCES

PRATHEEP CHATSUPHANG: A PHENOMENOLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF EDUCATION FOR MUSLIM THAIS IN THE THREE SOUTHERN PROVINCES DURING B.E.2441 - 2549. ADVISOR: ASSOC.PROF.KANNIKA SACHAKUL, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC.PROF.ARONG SUTHASANA,Ph.D., 491 pp.

The purpose of this research was to study the Educational history of the Muslim Thais in the three border provinces in the last century. The methodologies were documentary research by selected informations and a phenomenological approach by observation and in-depth interviews of two informant groups: (1) Experienced group of the Educational Management in the three southern border provinces, 7 informants; (2) Involved group of the Educational Management in the three southern border provinces, 7 informants.

Documentary research found that the development of the education for Muslim Thais in the three provinces before B.E.2441 was based on Islam principles and conservative ideals. So the national education development had changed during B.E. 2441 - 2549 following the social context, but the fundamental education concepts of the Muslim Thais in the three border provinces are sustainable in cultural heritages and related with Islam principles and extreme sense of belonging to the communities. A Phenomenological Approach found that the education by the acceptance, the perception and the receptiveness of the local communities was the education that was not opposed to the Islam principles and the local cultures. The educational development needed to integrate knowledge and vocation on Islam fundamental idea and faith within the national environment that supported the communities to arrange the suitable education for the local areas.

Recommended suggestion was to build a deep understanding between the involved participations and with the Education Development in the three border provinces. This was the first condition for integrating educational strategy, structure, formation, curriculums, administration and personnel to the unity based on the understandings and cultures of the local particular communities.

Department : Educational Policy, Management, and Leadership	Student's Signature	<i>C. Pratheep</i>
Field of Study : Development Education	Advisor's Signature	<i>Kannika S.</i>
Academic Year : 2008	Co-Advisor's Signature	<i>Arong S.</i>

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.กรรณิการ์ สัจกุล และ รศ.ดร.อารง สุทธาศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่านที่ให้ความเมตตา กรุณาแนะนำ ชี้แนะ ช่วยแก้ไขปัญหา และให้กำลังใจตั้งแต่เริ่มต้นและในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ศิษย์มีความซาบซึ้งในสิ่งที่ได้รับจากอาจารย์ทั้งสองท่าน ขอจดจำพร้อมทั้งจะหาโอกาสตอบแทนพระคุณท่าน

ขอขอบพระคุณ ประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ช่วยกรุณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา ได้แก่ รศ.ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง, ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน, อ.ดร.อมรวิชัย นาคทรรรถ, ผศ.ดร.ชื่นชนก โควินทร์ และคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ที่มีค่าอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลการวิจัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความเป็นพ่อ เป็นพี่ เป็นเพื่อน และเป็นอาจารย์ แบ่งปันประสบการณ์ทางด้านการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขอขอบคุณบรรดาผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนสนับสนุนในการดำเนินการวิจัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ จนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณภราดาอนุรักษ์ นิธิภัทรภรณ์, ภราดามีศักดิ์ ว่องประชาณุกุล และโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้มาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และให้ผู้วิจัยมีอิสระในการศึกษาวิจัยอย่างเต็มที่ ขอขอบพระคุณภราดาอรุณ เมธเศรษฐ์ ที่ได้ช่วยกรุณาตรวจทานการใช้ภาษาอังกฤษในงานวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.อรรรณ เมฆทัตน์ ที่ได้ช่วยสนับสนุนการสืบค้นข้อมูลในการวิจัย และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายขอขอบพระคุณ นายประพัฒน์และนางอารีย์ ฉัตรสุภางศ์ บิดามารดาที่เคารพรักยิ่ง ที่เป็นกำลังใจและสนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้ ขอยกความดีทั้งปวงอันเกิดจากการวิจัยครั้งนี้ให้แก่ท่านทั้งสอง ขอพระเป็นเจ้าอวยพรท่านทั้งสองให้อยู่ในศีลและพระพรของพระองค์ตลอดไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
1. แนวคิดและปรัชญาทางการศึกษา.....	13
2. แนวคิดทางมนุษยศาสตร์และประวัติศาสตร์.....	35
3. แนวคิดเรื่องศาสนา วัฒนธรรม และกลุ่มชาติพันธุ์.....	39
4. แนวคิดและทฤษฎีทางปรากฏการณ์วิทยา.....	47
5. มุสลิมในประเทศไทยและมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	52
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	82
1. การวิจัยเอกสาร.....	82

บทที่	หน้า
2. วิธีการทางปรากฏการณ์วิทยา.....	84
4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร.....	96
1. การศึกษาของชาวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อน พ.ศ.2441.....	97
2. พัฒนาการการศึกษาของชาวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วง พ.ศ.2441 ถึง 2549.....	124
5 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยา.....	324
1. ข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะของผู้ให้ข้อมูล.....	324
2. ปรากฏการณ์วิทยาการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	343
3. สังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสารและการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยา..	406
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	416
1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร.....	417
2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยา.....	423
3. อภิปรายผลการวิจัย.....	427
4. ข้อเสนอแนะ.....	439
5. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	445
รายการอ้างอิง.....	446
ภาคผนวก.....	474
ภาคผนวก ก แบบแจกแจงข้อมูลทั่วไปผู้ให้ข้อมูลทางปรากฏการณ์วิทยา.....	475
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทางปรากฏการณ์วิทยา.....	478
ภาคผนวก ค ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลทางปรากฏการณ์วิทยา.....	486
ภาคผนวก ง ข้อมูลจำนวนประชากรและสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้...	489
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	491

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การวิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติและสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก่อน พ.ศ. 2441.....	122
2	รายนามผู้ปกครองเมืองปัตตานีภายหลังแบ่งการปกครองเป็น 7 หัวเมือง ระหว่าง พ.ศ. 2329 ถึง 2445.....	129
3	ข้อมูลนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนของมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2452.....	149
4	จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนประชาบาล ของมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2465 - 2468.....	159
5	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติ ในช่วง พ.ศ. 2441 ถึง 2475.....	161
6	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วง พ.ศ. 2441 ถึง 2475.....	164
7	ข้อมูลการศึกษาของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2503.....	195
8	สถิติโรงเรียน นักเรียน กรมสามัญศึกษาในภาคใต้ พ.ศ. 2503.....	196
9	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติ ในช่วง พ.ศ. 2476 ถึง 2503.....	202
10	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วง พ.ศ. 2476 ถึง 2503.....	205
11	เงินอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ปีงบประมาณ 2523.....	229
12	จำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เปิด ดำเนินการ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 ถึง 2523.....	230
13	จำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เปิดสอน วิชาศาสนาอย่างเดียว ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 ถึง 2523.....	230
14	จำนวนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เปิดสอน วิชาศาสนาควบวิชามัธยม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 ถึง 2523.....	231
15	จำนวนนักเรียนของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ จำแนกตามประเภทการเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 ถึง 2523.....	231
16	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติ ในช่วง พ.ศ. 2504 ถึง 2525.....	236
17	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วง พ.ศ. 2504 ถึง 2525.....	240

ตารางที่	หน้า
18	จำนวนนักเรียนวิชาสามัญ ในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ปีการศึกษา 2541..... 262
19	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติ ในช่วง พ.ศ. 2526 ถึง 2542..... 263
20	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วง พ.ศ. 2526 ถึง 2542..... 266
21	จำนวนผู้ออกการร้ายที่เข้ามาอบตวัระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2544..... 273
22	สรุปยอดผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บในรอบ พ.ศ. 2551..... 285
23	ข้อมูลสถานศึกษาตาดีกาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2550..... 294
24	จำนวนปอเนาะ บุคลากรและนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2549 298
25	จำนวนปอเนาะ บุคลากรและนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ.2550 298
26	วิชาและอัตราเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2504..... 300
27	จำนวนนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2549..... 305
28	จำนวนโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่มีสอนวิชาอิสลามศึกษา..... 307
29	จำนวนโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีสอนวิชาอิสลามศึกษา..... 308
30	จำนวนและสัดส่วนนักเรียนในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียน เอกชนฯ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้..... 309
31	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาของชาติ ในช่วง พ.ศ. 2543 ถึง 2549..... 311
32	วิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ช่วง พ.ศ. 2543 ถึง 2549..... 317
33	แสดงข้อมูลทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลการศึกษาทางปรากฏการณ์วิทยา..... 325
34	วิเคราะห์ข้อมูลทางปรากฏการณ์วิทยาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัด การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้..... 399

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	โครงสร้างทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมอิสลาม.....	430
2	ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	432
3	รูปแบบการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมชาติและวัฒนธรรม ท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	437